

STIPE BOTICA

PJESME O SENJANIMA U ERLANGENSKOM RUKOPISU IZ 1720. GODINE

Stipe Botica
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
YU, 41000 Zagreb

UDK:886.2-91.09
Izvorni znanstveni rad
Ur.:1990-07-11

Dvadesetak pjesama o senjskim junacima u Erlangenskom rukopisu (nastao oko 1720) važan je dio starije hrvatske usmene baštine. I količinski, i kakvoćom stvaranja: raznolikim stilističkim postupcima, mame pažnju stručne folklorističke javnosti. Ove pjesme odavno predstavljaju **ogled** stanja starije usmene epike koju su prošarili brojni brojni lirizmi. Pjesme su, uz to, poticajne za cjelokupnu potonju brojnu tematiku senjsko-uskočkoga niza.

Zbirka od 217 pjesama, od čega nekoliko stilizacija u duhu tradicionalne građanske »varoške« lirike, u zborniku koji je (od pronalaska 1913. u Erlangenu) slavističkoj književnoj javnosti poznat pod imenom ERLANGENSKI RUKOPIS, zacijelo je najcjelovitija pjesnička zbirka na našem području u prvoj polovici 18. stoljeća. U tom je vremenu ovaj rukovet usmene (narodne) poezije pravo književno osvježenje.

U rukopisnom zborniku pjesme su ispisane tzv. **diplomatskom ćirilicom**, rukom nepoznatog njemačkog vojnog činovnika, negdje oko godine 1720, na području Vojne krajine (vjerojatno oko Slavonske Požege). Prema kazivačima (vojnicima iz vojnoga logora) pjesme pripadaju hrvatskome i muslimanskom, srpskome i makedonskom književnom korpusu. Po svim svojim književnotvorbenim detaljima pripadaju usmenoj organizaciji, a po rodovskom određenju i lirici i epici.

Od prvoga tiskanja ovoga zbornika, u redakciji Gerharda Gesemanna, **Erlangenski rukopis starih srpskohrvatskih narodnih pesama**, Sremski Karlovci 1925, do ponovnoga tiskanja, pod istim naslovom u **Univerzitetskoj riječi** u Nikšiću 1987, o pjesmama je nastala brojna stručna literatura (76 najvažnijih jedinica navedeno u nikšićkom izdanju) u kojima je zbornik sve-

strano interpretiran. Svi se interpretatori slažu da **Senjani daju dominantan ton zborniku**. Senjanima je ispunjeno 18 pjesama, odnosno nešto više od 11 tisuća stihova zbornika, na senjske pjesme otpada oko 1300 stihova. Evo tih pjesama po redu, prema nikšićkom izdanju:

Br. 64

Mala se (je) četa podignula,
mala j' četa ali ognjevita,
nije mnogo već trijest ajdukah,
ispod Jajca grada bijeloga,
pak pod četom nejma arambaše,
veće vitez Granulović Mato.
L'jepo j' Mato braću nakitio,
i l'jepo se natrag obazrio,
pak se Mato l'jepo nasmijao.
Pake Mato govoriti pođe:
»Mili Bože, lijepih junakah
blago majki koja ih rodila
i sestrici koja održala,
vodić' braću u sinje primorje,
vodiću ih Senju bijelome.
Ako Bog da i sreća junačka,
ako Bog da te naš bude mejdan,
biće dosta doina ajdukom.«
Pak junakom govoriti pođe:
»Ah' junaci, draga braćo moja,
daleko je na sinje primorje,
a mučno je priko Velebita:
česta gora a drumovi teški,
nevešti smo putu kalauza,
već junaci, Bog vas ne ubio,
da idemo Jovanovoj majki,
da ištemo jedinca od majke,
nek nam bude četi arambaša,
on je bio na sedam bojevah,
a mi boja ni vidili nismo.
Vešt je Jovan priko Velebita,
znade Jovan na sinje primorje,
odvešće nas Senju bijelome.«
Svi junaci tomu kail biše,
poslušashe svoga arambašu,
Jovanovoj majki otidoše.
Kad su došli dvoru Jovanovu,
al' pred dvorom Jovanova majka.
Božiju joj pomoć nazivaše.
A majka im l'jepo govorila:
»Zdravo da ste, draga deco moja.«
Mato s majkom ruku ufatio,

a junaci dušom podniješe:
»Ah, pomajko, Jovanova majko,
daj nam, majko, tvog sina jedina
nek nam bude čete arambaša,
nek nas vodi Senju bijelome,
znade Jovo na sinje primorje,
vješt (je) Jovan priko Velebita.«
Dok uzeše Jovana od majke,
l'jepo j' majka Jovu nakitila:
crven kalpak i bijelo perje,
mor-dolamu, skerletnu ječermu.
Opravi ga otide pred četom.
Jovu majka očima pratila
kako g' jadona ni videti neće.
Ode četa Senju bijelome,
ode četa na sinje primorje.
Zdravo j' četa došla do planine.
Kad su bili prama Velebita,
kliče vila sa vrh Velebita,
pak dozivlje Dukića Jovana:
»Ao Jovo, četi arambaša,
do jako si mudro vojevao
po busija Turke razbijao,
a danas češ ludo poginuti
na kapiji Senju bijelome.
Što će tvoja samorana majka
i sestrice mlada neudata,
tvoja ljuba skoro dovedena!«
A kad čuo Dukiću Jovane,
manu puškom i desnicom rukom,
manu Jovo kalpakom i perjem,
niti okom na vilu pogleda:
»Muči, vilo, grlo ti zaraslo!
Ne kobi mi mene ni ajduka,
ni kod dvora samorane majke,
ni djevojke sestre neudate,
moje ljube skoro dovedene.«
Ode četa Senju bijelomu.
Zdravo četa Senju b'jelu došla,
i bez rane i bez mrtve glave.
Kad su bili prođu Senja grada,
prva puška puče od Senjana,

od barjaka od gornje kapije,
od kalpaka i bijela perja,
od obraza Senjanin Ivana.
Na zlo Jovu mjesto pogodio
među toke i srce junačko.
Koliko (je) dobar nišandžija,
nijedne mu toke ne pokvari,
al' prosječe skerletnu ječermu,
u junaku srce pokvario.
Kada vidi Dukiću Jovane,
l'jevom rukom za srce se uze,
a desnicom sablji za balčake,
pak potrča Senju bijelome.
Al' junaku rana oladnila,
sva se krvca od srca odlila,
povede se, crnoj zemlji pade.
Prifati ga Granulović Mato.
Kad vidiše ostala družina,
da pogibe četi arambaša,
pobjegoše stazom uz Velebit.
Tjeraju ih Senjani junaci,
a ostade ranjeni Jovane.
Uzima ga Granulović Mato,
uzima ga na pleći junačke,
pake beži stazom za družinom,
Kad Senjane blizu sustigoše,
spusti Jovu na zelenu travu,
pak se zagna s puškom med' Senjane.
Dok Senjani natrag uzbjegoše,
ciknu Mato kako zmiya ljuta,
pa po tankoj pušci pogledao.
Puče puška kao i lumbarda,
puče puška, pusta mu ostala!
pa udari Ivu barjaktara
baš pod kalpak i bijelo perje,
mrtav Ivo crnoj zemlji pade,
a Senjani Senju pobjegoše.
Onda s' vrati Granulović Mato,
pak ugrabi (i) kalpak i perje
i veliki senjski alaj barjak,
pak se vrati ranjenu Jovanu,
uze Jovu na pleći junačke.
Al' ga Jovan bratimiti pođe:
»Bogom brate, Granulović Mato,
spusti m', braco, na zelenu travu,
ne mogu ti preboliti rane.
Veće, brate, Granulović Mato,
nosi mene na vrh Velebita,

ukopaj me, Bogom pobratime,
udari mi barjak čelo glave.«
To izreče pake pusti dušu.
Proli suze Granulović Mato,
pak ga uze na pleći junačke,
odnese ga na vrh Velebita,
i l'jepo ga ukopao Mato,
čelo glavi barjak udario.
Pak otide b'jelu domu svomu.
Lijepo ga dočekala majka,
a Jovina Jove videt neće.

Br. 72

Piju vino Senjani junaci
na kapiji Senju bijelome.
Piju vino i popijevaju.
K njim' dolazi gospoja Desanka,
k njim' dolazi te im progovara:
»Blago vama, Senjani junaci,
jer pijete i popijevate,
a moj Juro leži u tavnici,
u prokletej u kuli Dominoj.«
Onda vele Senjani junaci:
»A boga ti, gospoja Desanka,
što ćeš dati nama napojnice,
mi ćemo ti izvaditi sina.
Hoćeš dati jednu kvartu blaga?«
Onda veli gospoja Desanka:
»A boga mi, Petre Mrkonjiću,
da ja imam jednu kvartu blaga,
ja bih sama izvadila sina.
Al' ću dati (ja) čizmu dukata,
što će vama biti napojnice,
dok odete do kule Domine
i dodete Senju bijelome.«
I odoše Senjani junaci,
otidoše do kule Domine,
ali kula tvrda i opaka,
ne mogoše da kule otvore.
Kopaše ju za tri tavne noći,
ne mogoše kule potkopati.
Onda veli Desančiću Juro:
»O moj braco, Mrkonjiću Pero,
ja ću ići gore na pendžere,
ja ću skočit s visokih pendžera,
a vi mene čekajte na ruke.«
To je njega poslušao Petar.

I on skoči s visokih pendžerah.
Na ruke ga oni dočekaše,
al'na njemu teške negve bihu,
te ne mogu negve da otvore.
Nosiše ga ljetni dan do podne.
Iskočiše Turci iz Domine
i oteše Juru Desančića.
Ljuto kune Juro Desančiću:
»Bog t' ubio, Petre Mrkonjiću!
Dok sam bio sužanj u Turakah,
nisam bio ni žedan ni gladan,
a sad će me Turci umoriti,
umoriti i žeđom i gladom.«
Kad to čuo Mrkonjiću Pero,
onda veli Petre Mrkonjiću:
»O junaci, draga braćo moja,
bolje nama sada izginuti,
neg' sramotom doći Senju b'jelom
i ostavit Juru Desančića.«
Kad to čuli Senjani junaci,
što govori Petre Mrkonjiću,
potrgoše svoje britke sablje
i na Turke učiniše juriš:
i trideset Turak' isjekoše,
a trideset živih savezaše,
a trideset uteče u goru,
al' i ono teško izranjeno
nijedan ih preboliti neće.
I uzeše Jūru Desančića
i na njemu negve osjekoše.
I dala im gospođa Desanka,
dala im je tu čizmu dukatah:
»Evo vama, Petre Mrkonjiću,
evo vama dobra napojnica,
koji ste mi izvadili sina
iz proklete iz kule Domine.
Sada pijte i popijevajte!
Oni piju i popijevaju
na kapiji Senju bijelome.

Br. 74

»Pobratime, Brdarić Mršane,
il' ne haješ, il' za me ne znađeš!
Sada si me lasno otkupio,
i bez c'jene i bez otkupnine.
U Senju je vode malaksalo.

Više Senja studena vodica,
a zove se zdenac Manduševac.
Mene vode Senjkinje djevojke
u povodu kano dobra konja,
tē na mene u Senj nose vode.«
Kad to čuo Brdarić Mršane,
s večera je konje napojio
i dao im da pozoblju zopca.
Do po noći konje osedlao,
od po noći konje uzjahaše,
do zorice dojde Manduševcu.
I on sedi jumak u busiju,
u busiju kod vode studene.
I malo je junak posedio.
Ali idu Senjkinje djevojke
i pred njima Ivanova sestra,
za njom ide Jela Kružićeva.
Sobom vode sužnja Useina.
Kad dođoše na vodicu ladnu,
al' poliva sestra Ivanova,
polivala Jelu Kružićevu,
poliva ju studenom vodicom.
Al' govori Jela Kružićeva:
»Ne polivaj, sestro Ivanova,
ne polivaj studenom vodicom!
Tebe Turci polivali vinom!«
Kad to čuo Brdarić Mršane,
onda skoči junak iz busije
i sa šnjime trideset Turakah.
Ufatio svaki po djevojku.
I ufati Brdarić Mršane,
on ufati sestru Ivanovu.
A ufati sužanj Useine,
prelijepu Jelu Kružićevu.
I odoše bijelaj Udbini
pijuć vina i popijevajući.

Br. 80

Što se sjaše više Senja grada:
Il' su snjezi ili labudovi?
Nit' su snjezi, niti labudovi.
Da su snjezi, davno b' okopnili,
a labudi davno odletili,
već se sjaje na moru naranča,
pod narančom četa od primorja
a pred četom dvije arambaša.

Jedno mi je arambaša Vuče,
a drugo je Pletikosa Pavle.
Na junaci gospodsko odjelo:
sve kalpaci i bijelo perje,
te se sjaje na njima oružje.
Zadrema se arambaši Vuku.
Pak govori arambaša Vuče:
»Pobratime, Pletikosa Pavle,
vrlo mi je sanak odolio,
da ja legnem, da malo pospavam.«
Leže spavat arambaša Vuče,
čuva straže Pletikosa Pavle.
Malo dremnu al' se brze prenu
malo dremnu, čudan sanak vidi,
pak dozivlje Pletikosu Pavla:
»Pobratime, Pletikosa Pavle,

malo legoh, čudan sanak vidih:
gde proleti zmija krilatica,
(a) od pusta Senja latinskoga,
ote meni sa kalpaka perje
i ujede i mene i tebe,
i svu našu redom družinicu.
Bog će dati da će dobro biti.
A tebeke, pobratime Pavle,
savila se zmija prisojnica,
tebi, braco, oko grla bijela,
savila se i dva i tri puta,
pak se glavom među oči maša.«
Jošte Vuče u riječi bješe,
al' udriše Senjani junaci,
te razbiše dvije arambaše,
svezaše im naopako ruke,

Sl. 51. – Smrt austrijskog generala Josipa Rabate, neprijatelja senjskih uskoka, godine 1601, iz djela »Die neuöfifnete ottomanische Pforte«, Augsburg 1694.

odvedoše Senju bijelome,
metnuše ih na dno u tavnicu.
A kad sutra beo dan svanuo,
pa pustiše arambašu Pavla.
Ode Pavle na sinje primorje,
da donese za njih dugovanje,
da pokupi po Bosni dukate.
Prođe, braco, dva mjeseca danah,
ni bi Pavla ni donese blago.
Kad zaminu nediljica druga,
te gospoda izišla iz crkve,
pak pustiše arambašu Vuka,
da pred crkvom poprosi novaca,
jer je hudan u teškoj tavnici,
nejma Vuče ni oca ni majke,
niti ima braca rođenoga,
koj' bi Vuku doneo ponudah,
u tavnicu, u kulu bijelu.
Sva gospoda prošla pored Vuka.
Svakomu se poklonio Vuče.
Najzad prođe Petre Mrkonjiću.
Njemu s' Vuče pokloniti neće,
pa mu veli Mrkonjiću Petre:
»Kurvo jedna, arambaša Vuče,
zašto (s') meni pokloniti nećeš?
Kurva t' bila i otac i majka.
Ili ti je bolest dosadila?
Ili ti je gvozdče doteščalo?
Ili s' od sile pokloniti nećeš?«
Al' mu veli arambaša Vuče:
»Sam si kurva koji mi govoriš,
nije meni doteščalo gvozdče,
niti mi je bolest dodijala,
već s' od sile pokloniti neću,
jer su take moje sluge bile
koje su me do jučer dvorile.«
Kad to čuo Mrkonjiću Petre,
žurba s' čini po gradu bijelu:
»Da mi bedu puštamo iz grada,
jer će nama posle haka doći,
te će b'jela Senja osvojiti
i bez topa i bez ognja živa.«
Pak pustiše arambašu Vuka.
Ode Vuče u sinje primorje.
I do skora arambaša Vuče
po primorju četu izvodio,
po busijah Turke razbijao,
mrtve turske glave pronosio
te (u) gori jele nakitio.

Ni zorice ni bijela danka.
Bolan leži Daničiću Juro
ukraj druma u travi zelenoj,
pokrio se zelenom dolamom,
po obrazu srmajli maramom.
Na junaku do tri ljute rane:
jedna rana od koplja bojnoga,
druga rana strele beloperke,
a treća je ljute oštre sablje.
Koja j' pusta od bojnoga koplja,
ona njega ni malo ne obli,
a koja je pusta oštre sablje
ona njega boli i ne boli,
koja pusta strele beloperke,
one, hudan, preboljet ne može,
već bratimi Daničiću Juro,
on bratimi Latinina Živa:
»Bogom brate, Latinine Živo,
e junače tako zdravo bio!
A boga ti osjeci mi glavu,
ne mogu ti preboliti rane.
Ukopaj me, Latinine Živo,
(a) na skeli moru debelome
gdi je skela Turskom i Latinom,
gdi se sasta dvanaest drumovah.
Tek kad staneš s Turcim bojak biti,
onde ćeš me, pobro, pomenuti:
»Bog da prosti pobratima moga,
pobratima Daničića Juru,
što je sa mnom po gori hodio
po busijah Turke razbijao,
mrtve turske pronosio glave,
te kitili b'jelu Senju kule.«

Mala se (je) četa podignula
na lijepo, na more debelo.
Malena je ali ognjevitava.
U lađi (je) šezdeset Senjanah,
pred njima je Smiljanić Ilija
dumendžija Latinine Šimo,
a barjaktar (od) Senja Ivane.
Druga j' četa od grada Udbine,
u lađi (je) trideset Turaka,
Kad se dvije sastadoše lađe,

Bog pomože Turkom od Udbine.
Puče puška iz proklete lađe
od Turaka (iz) b'jele Udbine,
od kauka i bijela perja,
od barjaka od gornjeg dumena.
I na zlo je mjesto pogodila,
usta puška, pusta mu ostala,
te udari Đuru Daničića
pod kalpakom među crne oči.
Navede se Daničiću Đuro,
navede se da u more padne,
prifati ga Latinine Šimo.
Druga puška puče od Turakah,
te udari Šimu Latinina.
Usta puška pusta mu ostala.
Na zlo ga je mjesto pogodila
baš pod grlo gde puca sapinje.
Zaklala ga kako jagnje mlado,
kako jagnje o Đurđevu danku.
Povede se Šimo Latinine,
povede se da u more padne,
prifati ga barjaktaru Ivo,

pak ga l'jepo u lađu metnuo.
Pak po puški l'jepo pogledao:
svojoj puški živi oganj dade,
te udari turskog odabašu
baš pod kauk i bijelo perje.
Mrtav s' Turčin u more svalio.
Onda o'mah Senjani junaci
(a) na Turke juriš učiniše,
tursku lađu o'mah osvojiše,
triest turski' glava odsjekoše
i trideset živi' savezaše,
te da vode Senju bijelomu.
Ali gleda barjaktaru Ivo
pobratima Đura Daničića
gde mu spava kod gornjeg dumena,
pod barjakom Senja bijeloga.
Pak govori Barjaktaru Ivo:
»Da kopamo Šimu Latinina
na bjelinu ukraj mora sinja,
gde djevojke b'jelo platno b'jele;
da kopamo Đuru Daničića
a na skeli moru debelome

Sl. 52. – Uskočki napad na mletačke brodove u Senjskom kanalu kod otoka Paga, G. Rosaccio 1598.

gdino s' sasta dvanaest drumovah,
gdi je skela Turkom i Latinom,
kud prolazi biser i kamenje.«

Br. 97

Kad Senjani porobiše Plavno,
i bogatu varoš ukraj Plavne,
zarobiše mladu Markovicu
i sa šnjome Jovana djevera.
Vrlo tuži mlada Markovica,
a tješi ju Jovane djevere:
»(Ti) ne tuži, draga snao moja,
ako Bog da našem Marku zdravlje,
neć' nam dati ni do Senja doći,
za nami će dignuti potjeru.«
Ali veli Markovica mlada:
»Ne tješi me, Jovane djevere,
jer je moje srce ubijeno.«
Kad su bili na konaku prvom,
poznavala mlada Markovica,
poznavala Markovu dolamu
na jednome mladu Senjaninu.
Sva dolama krvcom polivena.
Pa mu veli Markovica mlada:
»Bogom brate, Senjanin junače,
kaži pravo tako bio zdravo,
od kuda ti zelena dolama:
Da li si je kupio za blago?
Da li ti je od oca ostala?
Da li si je u boju dobio?«
Onda veli senjski barjaktaru:
»Posestrimo, udovica mlada,
ja ću tebi pravo kazivati
od kud meni zelena dolama.
Kad se jučer bismo i sjekosmo,
nanese me moj dobar konjicu
na junaka u ovoj dolami.
Ljuto junak svoga konja jaši,
udri na me da mi barjak uzme,
dočeka ga drugi od Senjanah,
te udari puškom među oči,
pade junak u travu zelenu.
Ja dotekoh te uzeh dolamu.«
Jošte veli senjski barjaktaru:
»Posestrimo, udovica mlada,
a zašto me pitaš za dolamu?«
Jošte veli Markovica mlada:

»Pobratime, senjski barjaktaru,
ja te zato za dolamu pitam,
jerbo mi je ono gazda bio,
što je jučer na te udario.«
Jošte veli senjski barjaktaru:
»Posestrimo, mlada Markovica,
a mi ćemo ići Senju b'jelu,
te ti nećeš biti robinjica,
nego hoćeš biti sestra moja,
a tvoj djever mjesto brata moga.«
Pak odoše Senju bijelome.

Br. 100

Vino pije kita od Senjana
kod Cetine kod vode studene,
među njima Cetinka djevojka,
te im ona služi ladno vino.
Kako komu daje čašu vina,
svaki joj (je) junak govorio:
»Ljubi mene, lijepa djevojko!«
Kad se mladoj dosadilo bilo,
onda veli lijepa djevojka:
»Tako t' Boga, četi arambaša,
ne čuješ li što ti družba veli?
Ja ne mogu svima biti ljuba,
ako mogu svima biti sluga.
Biću ljuba jednome junaku
kojino će Cetinu priplivat,
i onamo i opet ovamo,
pod kalpakom i pod b'jelim perjem,
(a) pod puškom i pod britkom sabljom,
u čizmama i u ostrugama –
Ja ću njemu biti vjerna ljuba.«
Svi junaci nikom ponikoše
i u crnu zemlju pogledaše.
Ne pogleda senjski arambaša,
veće skoči u Cetinu vodu,
pripliva je tami i ovamo.
Pak (on) uze Cetinku djevojku,
odvede je k Senju bijelomu.

Br. 106

Vino pije Senjanin Ivane
baš bijelu Senju na kapiji.
A kada se ponapio vina
i u vinu porazgovorio,

onda veli Senjanin Ivane:
»Kada dođe baš prva nedelja,
iznetiću senjski zelen barjak,
okupiću pod barjak junake
koj' nimaju ni oca ni majke.«
Što je junak pijan govorio,
to je brzo junak učinio.
Te iznese zelen senjski barjak,
pak pokupi pod barjak junake
koj' nemaju ni oca ni majke.
Pak odoše u goru zelenu.
Pak odoše k vodi Ljubičića,
pa čekaju Ljubičića Vučka
rad senjskoga svijetla oružja.
Čekaše ga tri nedelje danah.
Pake veli Senjanin Ivane:
»Čuvajte se, draga braćo moja,
da otidem na vodu studenu.«
I otide na vodu studenu,
a na vodi jedan junak stoji.
Njemu veli Senjanin Ivane:
»Dobro jutro, neznana delijo!
Njemu veli neznana delija:
»D'o Bog dobro, četi arambaša.«
(A) pita ga Senjanin Ivane:
»Tako t' Boga, neznana delijo,
nisi l' čuo Ljubičića Vučka
da je skoro dolazio ovdi?«
Njemu veli neznani junače:
»A što ti je učinio Vučko?
Da li ti je opsovao mater?
Da l' ti vjernu obljudio ljubu?
Da li te je na mejdan zazvao?«
Veli njemu Senjanin Ivane:
»Bre, nije mi opsovao mater,
niti vjernu obljudio ljubu,
niti mene na mejdan zazvao.
U njega je sve senjsko oružje,
u njega je puška Jurišina,
b'jelo perje Petra Mrkonjića,
dobra sablja P!avše arambaše,
u njega su toke Tadijine,
zlatne igle Šandića Jovana,
samokresi Smiljanić Ilije.«
Veli njemu Ljubičiću Vučko:
»Tako t' Boga, Senjanin Ivane,
ja sam Vučko što s tobom govori.
Ako (j') u me senjansko oružje,

ja nijesam oružje pokrao
nego sam ga dobio junaštvom.«
Kada vidi Senjanin Ivane
da je ono Ljubičiću Vučko,
trže pušku da udari Vučka.
Ne usta mu ostala mu pusta.
Trže svoju Ljubičiću Vučko,
puče puška kano grom iz neba
te udari Senjanin Ivana.
Na zlo ga (je) mjesto udario,
na zlo mjesto u koljeno desno.
Pade Ivan u travu zelenu
(a) dotrča Ljubičiću Vuče
te mu uze zelen senjski barjak,
pak pobiže u goru zelenu,
a za njime Senjani junaci,
tjeraše ga, stignut ne mogoše.

Br. 113

Igra kolo pod Bunićem gradom.
Gledali ga iz gore Senjani,
prid Senjani Juriša vojvoda
i sa šnjime Ivo barjaktaru.
Govorio Ivo barjaktaru:
»O, Jurišo, da naš arambaša,
ti nas pusti pod Bunić u kolo.«
Ali veli Juriša vojvoda:
»Ne id' tamo, Ivo barjaktaru,
jer su kurve Turci Bunićani,
nas će Turci (odmah) poznavati.«
To ne haje Senjanin Ivane,
i ne sluša vojvodu Jurišu,
već izbira družinicu svoju:
Kojno stare majke ne imaju,
stare majke (niti) vjerne ljube,
i otide pod Bunić u kolo.
Ivo svoju družbu svjetovao:
»O, družino, družinice moja,
sapeljite puca pod dolami,
da ne sjaju toke na ječermu,
za pojasom jasni samokresi.«
Ivanova družba poslušala.
Izadoše od Sereča grada,
a kad bili pod Bunić u kolo,
gledale (ih) Buničke djevojke:
»Evo nama djece Serečana,
hoćemo se kola naigrati

i lijepi pjesan' napjevati.«
Onda veli Senjanin Ivane:
»O, junaci, družinice moja,
fatajte se gdi (je) komu drago,
ja ću (s') junak fatati u kolo
kod lijepe sestre dizdareve.«
Igrali su ljetni dan do podne.
Senjanima znojak dodijao.
Razapeše puca na dolame
i sinuše toke na ječermu,
za pojasom jasni samokresi.
Onda veli sestra dizdareva:
»Bunićani, zlo vam Serečani!
Ovo nisu djeca Serečani,
već su ovo Senjani junaci,
i kod mene Ivan Senjanine.
Ja Ivana odavno poznajem

po njegovoj, (po) puški mletačkoj,
jer je ona l'jepo navezena.
Kad sam bila u Senju robinja,
sa puške sam prepočela vezak.«
Pustiše se Senjani junaci,
pustiše se iz kola široka,
ufatio svaki (po djevojku),
a Ivane sestru dizdarevu.
Pobjegoše u goru zelenu
a za njima Turci Bunićani.
Za njima se meću iz pušakah,
al' Senjanom Bog i sreća dade
uljegeše u goru zelenu.
I odvede svaki po djevojku,
a Ivane sestru dizdarevu.

Sl. 53. – Stari ličanin – Krajišnik u narodnoj nošnji, XVIII. stoljeće

Br. 119

Podigle se dvije male čete:
Jedna mi je od Senja bijela,
vrla četa šesdeset Senjanah,
prid njome je Senjanin Ivane.
Druga četa od Udbine b'jele,
a pred četom Udbinjanin Meho.
Obadve se čete sastadoše,
pak se ondi biše i sjekoše.
Bog pomaže Udbinjanim Turkom,
pak Senjane isjekoše vrlo,
a Ivana ufatiše živa.
Pak mu vežu ruke naopako,
pak ga vode Udbini bijeloj.
Kad su bili na konaku prvom,
pak ih sreće mlad paša bosanski,
pake veli mlad paša od Bosne:
»Hvala ti, Udbinjanin Meho,
jer si meni obraz osvetlio.
Na čast tebi kalpak i čelenka
i nâ tebi jedan tovar blaga,
te pi vino kako tebi drago,
jer si, Meho, roda junačkoga.«
Kada vide arambaša Meho
zašto ga je paša pofalio,
tad govori arambaša Meho:
»Na čast tebi, gospodine pašo,
na čast tebi Senjanin Ivane.«
Odvede ga paša gospodine,
odvede ga pod šator bijeli,
pak on š njime pije dobro vino.
Pak se paša vrlo smije š njime:
»Što si, Ivo, vrlo neveseo?
Il' ti žao Senja il' Senjanah,
ili ti (je) žao vjerne ljube,
il' ti žao tvoje stare majke,
ili druga Mandušića Vuka,
il' pajdaša Sandića Jovana?
Il' ti žao, Senjanin Ivane,
što se nisi osvetio Turkom?«
Pake veli Senjanin Ivane:
»Ostavi me, mlad paša bosanski,
nije meni ništa toga žao:
nije m' žao Senja ni Senjanah,
nit mi žao moje vjerne ljube,
nit mi žao stare moje majke,
nit mi žao Mandušića Vuka,

nit mi žao Sandića Jovana,
nit mi žao, pašo bosanlija,
što se nisam osvetio Turkom.
Pre ja sam se osvetio Turkom,
isjek'o sam, pašo bosanlija,
sedam pašah i sedam kadijah,
sedam stotin' što kakvih balija
– već mi žao, pašo gospodine,
što ja tebe nisam pogubio.«
Istom oni o tome govore,
a udriše iz gore ajduci:
s jednu stranu Mandušiću Vuče,
s drugu stranu Sandiću Jovane.
Pake biše i sjekoše Turke.
Ali pašu ufatiše živa,
a Ivanu odrešiše ruke.
Pak govore dvije arambaše:
»Dragi brate, Senjanin Ivane,
na čast tebi paša gospodine.
Čin' od njega što je tebi drago,
kad smo, brate, tebe oprostili.«
Pak odoše Senju bijelomu.

Br. 122

Senjani se u lov podigoše
o Božiću da sreću kušaju.
Do podne (je) sjalo žarko sunce.
Hodi četa istom u ječerme,
u ječerme u tankih košuljah.
Sneg i kiša nadoše od podne,
i žarko (je) sunce izmaknulo.
Primrzoše toke na ječerme,
a ječerme za košulje tanke,
a košulje za pleća junačka.
Onda vele Senjani junaci:
»O Ivane, da naš barjaktaru,
da vadimo puške iz kundaka,
da od kundak' vatre naložimo
ne bil' smo se malo ogrijali.«
Onda veli Senjanin Ivane:
»O, junaci, braćo moja draga,
ne vadimo pušak' iz kundakah,
malu ćemo vatru naložiti,
sebi ćemo učiniti zijan.
Ima jedna crkva pustolinka,
u njoj ćemo vatre naložiti
od stolnjaka i od svijetnjaka.

Ako bogda te što dobijemo,
pomoć ćemo crkvu pustolinku.«
To (je) njega družba poslušala.
I odoše crkvi k manastiru,
i ondi se vatre ogrijaše
od stolnjaka i od svijetnjaka.
Kad se bili malo ogrijali,
(a) izade Senjanin Ivane,
on izade iz crkve na vrata.
Ali idu zeleni barjaci
i pred njima Turci janičari.
onda pođe govoriti Ivo:
»O, junaci, družinici moji,
ne bojte se, ne pripadajte se,
evo idu Turci janičari,
evo nose zelene barjake.«
Istom oni b'jahu u riječi,
evo Turci na crkvu udrіše.
Bili su se zimnji dan do podne.
A Senjanom Bog i sreća dade
(te) su oni Turke ponadbili.
Uzeše im zelene barjake
i odoše Senju bijelomu.
Pomogli (su) crkvu pustolinku:
dali su (joj) trideset dukata
na pomoći crkvi pustolinki.

Br. 127

Šetao je Mrkonjiću Pero
po bedemu Senju bijelomu.
Našetao tavnici na vrata,
al' (se) sužnji griju na sunašcu.
Među njima Bogetiću Šimo.
»Božja pomoć, sužnji ponevoljni.«
Svi su sužnji na noge skočili,
ne ustaje Bogetiću Šimo,
nit ustaje niti se poklanja.
Onda veli Mrkonjiću Pero:
»A boga ti, Bogetiću Šimo
što si bolji od drugih junakah:
nit ustaješ niti se poklanjaš?«
To je Petru vrlo mučno bilo,
te on trže buzdovan od zlata
i udara Bogetića Šimu,
buzdovanom u pleća bijela.
Tri ga puta udario Pero.
To je Šimi vrlo mučno bilo
pake skoči na noge junačke,

pak uzima Peru Mrkonjića,
uzima ga za grlo bijelo.
Bacio ga tavnici na vrata.
Tude pođe kapetane senjski,
pa govori Bogetiću Šimi:
»Ne udaraj, Bogetiću Šimo,
ne udaraj Mrkonjića Petra,
ne bij njega negvam' ni kolinam',
na čast tebi tvoje dugovanje.«
Onda veli Bogetiću Šimo:
»Hoću, bogme, gospodine dragi,
umoriću zemlji zulumčara.«
»Evo ima tri godine danah,
kako jesam u tavnici tvojoj,
još ću biti devet godinica,
neka bude dvanaest godinah.«
Onda veli kapetane senjski:
»Bogom braco, Bogetiću Šimo,
ne umori Petra Mrkonjića.
Na čast tebi tvoje dugovanje
i ka tomu tri tovara blaga,
i na čast (ti) trideset sužanjah.«
Onda Šimo ostavio njega
i uzeo tri tovara blaga,
i oprostio trideset sužanjah.
Onda veli Bogetiću Šimo:
»Id' te, sužnji, kuda komu drago
za dušicu moje stare majke,
stare majke i stara babajka,
i za zdravlje Bogetića Šime.«

Br. 128

Podigla se jedna mala četa
od Udbine grada bijeloga;
mala četa triest Udbinjanah,
Udbinjanah triest vitezovah,
pri njima je Murat-arambaša.
I otide u goru zelenu.
Loša ga je kopca zakobila,
loša kopca šezdeset Senjanah
i prid njima od Senja Ivane.
Govorio od Senja Ivane:
»Predaji se, kurvo arambaša,
te ti hajde Senju bijelomu
niti vezan ni gvoždem okovan,
predaji se, ne gub' ludo glave!«
Onda veli Murat-arambaša:
»Ne budali od Senja Ivane.

da je ovo triest udovica,
ne bi tako išle Senju gradu:
ni vezane ni gvoždem kovane.
A ovo je triest vitezovah
i pred njima Murat-arambaša,
od Udbine, od grada b'jeloga. «
Kad to čuo od Senja Ivane,
svojoj puški živi oganj daje
i udari Murat-arambašu.
Ali kurva Murat-arambaša
junak biše ništa ne hajaše,
veće krije ranu pod dolamu,
krije ranu, slobodi družinu:
»Udbinjani, draga braćo moja,
vi se bijte, ne pridajite se!
Još me nije našla krvna rana.«
Puče druga puška od Senjanah
i udari Murat-arambašu.
Junak biše Murat-arambaša
i on krije ranu pod dolamu.
Još govori družinici svojoj:
»O, junaci, draga braćo moja,
vi se bijte, ne pridajite se!
Još me nije našla krvna rana.«
Puče puška treća od Senjanah
i udari Murat-arambašu
među toke u srce junačko.
Ne okvari toke nikakove
al' okvari srce u junaku.
Ove rane tajiti ne može,
veće pade u travu zelenu.
Kada vide od Senja Ivane,
potrgoše svoje sablje britke,
britke sablje kako mrki vuci
i na Turke učiniše juriš,
(i) petnaist glava odsjekoše
a petnaist živih savezaše
i odoše Senju bijelomu.

Br. 131

Vijale se dvije magle sinje.
To ne bile dvije magle sinje,
već to bile dvije čete male:
jedna turska a druga đauska.
Pri turskom (je) Jelečković Mujo,
prid đauskom vojvoda Juriša
s pobratimom Senjanin Ivanom.

Knjigu piše Juriša vojvoda,
te je šalje Jelečković Muji:
»Pobratime, Jelečković Mujo,
izdaj meni Vidu Marinčića,
daću ti tri topa skerleta
i četiri žuta saktijana,
te ti kroji družini dolame,
postavljalj ih žutim saktijanom.«

Onda veli Jelečković Mujo:

»Pobratime, Juriša vojvoda,
ja ti Vida izdati ne mogu
jer ćeš koga druga obraniti.«
Onda veli Juriša vojvoda:

»Pobratime, Jelečković Mujo,
moreš meni Vida izdat lasno:
šalji družbu redom na vodicu,
ja ću čekati na vodi studenoj
s pobratimom Senjanin Ivanom.«

To je njega poslušao Mujo
te on družbu na vodicu šalje.
A kada se družba obredila,
redak dojde Vidu Marinčiću.
Onda veli Jelečković Mujo:
»Pobratime, Vide Marinčiću,
uzmi vidro te podi na vodu.«
Onda veli Vide Marinčiću:
»Arambaša, Jelečković Mujo,
ja ne mogu poći na vodicu
jer sam noćas čudan sanak snio.
Kad ja dođoh na vodu za goru,
al' na vodi dvije zmijske ljute.«

Onda veli Jelečković Mujo:
»Uzmi, Vide, vidro okovano
te ti idi na vodu studenu.«
I Vidu se ne more na ino,
uze vidro i ode na vodu.
A kad dojde na vodu studenu,
al' na vodi dvije zmijske ljute:
jedno zmijska Juriša vojvoda,
a drugo je Senjanin Ivane.
Stišće pušku Juriša vojvoda
da udari Vidu Marinčića:
ne usta mu ostala mu pusta.
Stišće svoju Vide Marinčiću
i udari vojvodu Jurišu,
na zlo mjesto u srce junačko.
Mrtav Juro pade crnoj zemlji.
Stišće svoju od Senja Ivane
te udari Vidu Marinčića.
U dobro ga mjesto pogodio
među oči u čelo bijelo.
Mrtav pade Vide na zemljicu.
A poslao mu Senjanin Ivane,
poslao (je) Jelečković Muji,
poslao mu tri tone skerleta
i četiri žuta saktijana:
»Kroji, Mujo, družini dolame.«

A Ivane Juru ukopao.
Osta Juro čuvajući straže
brez promene dokle (je) krajine.

Br. 135

Vino pije šesdeset Senjana
na kapiji Senju bijelomu.
Među njima Senjanin Ivane,
barjak drži u desnici ruki.
Nad junaci s' alaj barjak vija,
vetar duha barjak uzvijava,
doitaju kite od barjaka
po kalpaci Senjana junaka.
Svak se fali Senjanin junaka,
svak se fali ko je dobar junak.
Al' se fali Senjanin Ivane:
»Draga braćo, Senjani junaci,
što je gode Senja bijeloga
i po Senju i okolo Senja,
i u Senju Senjana junakah,
od men' nema boljega junaka,
ni bržega konja od mojega.
Dojako sam, braćo, pogubio,
šeset turski glava odsjekao,
sedamdeset živi savezao,
pak prodao žive u Latine.
Na junake pokovao perje –
meni dika a sramota Turkom.«
Tu se desi uskok Radojica,
pak podviknu uskok Radojica:
»Pobratime, Senjanin Ivane,
ne fali se, Ivo Senjanine,
lasno ti je posjeći ranjena
i nejakom savezati ruke,
a staricu ucv'jeliti majku.
Ali dede, pobratime Ivo,
ti mi zgubi terziju Jovana,
od Dubrovca grada bijeloga,
kom' po vodi poigaju barke,
kako jagnjad o Đurđevu danku.
I izgubi od Klisa dizdara
koji nosi devet samokresa
i deset (brešku) o ramenu,
i dva mača o svome ramenu.
Sječe rukom desnom i lijevom,
boji ga se i otac i majka,
a junaci od straha premiru.
I pogubi od Lijevna bega

koji često ide na Moravu
te razbija bogate trgovce.
Zgubi njega te dovedi živa
te ga prodaj u Mletke Latinu.«
Ciknu Ivan kako zmija ljuta
pak potrže okovanu ćordu,
pak udara uskok Radojicu.
Udara ga po svilenu pasu
dve mu male puške presjekao.
A junaku Bog i sreća dala
Ivo njemu rane ne zadade.
Ciknu Rade kako zmija ljuta
pak potrže sablju okovanu,
pak udara Senjanin Ivana.
Al' Ivanu Bog i sreća dade
na junaku pancir i kolčaci,
Bog mu dade rane ne zadade.
Ciknu Rade kako zmija ljuta
pak potrže sablju okovanu,
hoće junak da opet udari.
Al' ih braća pomiriše l'jepo.
Pak se opet oba poljubiše.
Onda viknu Senjanin Ivane:
»O, Senjani, draga braćo moja,
pijte vino ne opijajte se
dokle sunca zađe a mjesec izađe
vodiću vas priko Velebita
da tražimo Ljubičića Vučka,
kurva Vučku i otac i majka.
U njegov' kažu toke Tadijine
i njegovu skerletnu ječermu,
i bijelo Mrkonjića perje,
britku sablju arambaša Plavše
i dugačku pušku Jurišinu.
Nosi kučka ajdučko odjelo
na sramotu Senjanom junakom.«

Br. 156

Podigla se jedna mala četa,
mala četa tri dobrih junakah.
Jedno mi je Marko od Vrhgore,
a drugo je Mato Zlatojević,
a treće je Stanko Mandušiću.
I odoše po crnoj gorici.
A bila je mira namirila
na Senjane u gorici crnoj.
Ondi bilo trideset Senjanah

i prid njima Ivo barjaktaru.
Umeću se kamenom studenim
i meću se i u pušak' nišanah,
pake skaču skoka junačkoga.
A kad dojde Marko od Vrhgore,
božiju im pomoć nazivao:
»Pomoz Bože, Senjani junaci,
je li testir na vjeri (s') sastati?«
Onda veli Senjanin Ivane:
»Testir tebi, Marko od Vrhgore,
ti slobodno s nami se sastani
i umeći kamenom studenim,
i meći se iz pušak' nišana,
a i skoči skoka junačkoga.«
Ondi oni na vjeru dojdoše
i l'jepo se oni pomiriše.
Napiše se vina i rakije.
Bacaše se kamenom studenim
i meću se iz pušak' nišana,
a i skaču skoka junačkoga.
I Bog dade i sreća junačka
svim Senjanom odmetnuo Marko
i odskoči Mato Zlatojević,
razbi nišan Stanko Mandušiću.
A bilo je trideset Senjanah,
a nisu bili nego tri ajdukah.
Odskočili i odmetali (ih)
i razbili od puške nišane.
I sjedoše čete užinati,
užinati trudni i umorni,
suha hleba i vode studene.
A kada su čete užinale,
onda veli Ivo barjaktaru:
»Zdravo da si, Marko od Vrhgore,
s tvojim hlebcom i vodom studenom,
ni u moje ni u tvoje zdravlje,
već u onog dobroga junaka
(koji b' prvi zametnuo kavgu,
ja o moje ja o tvoje toke,
ja o moje ja o tvoje perje.«
Onda veli Stanko Mandušiću:
»Muči, Ivo, da se ne svadimo,
jer je meni mrska ta rečica.«
Onda Ivo trže svoju sablju
odri Stanka po prsim' bijelim.
Ali Stanku Bog i sreća dade
na njemu (su) toke s obe strane.
Presječe mu toke s obe strane,

i malo je Stanka obranio.
Onda veli Stanko: »Jao majko!«
Onda veli od Vrhgore Marko:
»Muči, Stanko, ne jauči majke,
tebi majka ništa ne pomože
ne pomogne l' od Vrhgore Marko,
ne pomogne l' Mato Zlatojević.
Nije tebe našla krvna rana,
veće trgni svoju sablju britku.«
Kad to čuo Stanko Mandušiću,
onda skoči kanda se pomami.
I dva vjerna poskочиše druga
i trgoše svoje britke sablje
i skočiše juriš na Senjane.
I petnaist glava odsjekoše,
a petnaist živih savezaše.
Sam uteče Ivan od Senjanah,
al' ne bi ga ni on utekao,
al' Stanko se malo obranio,
ter ne more da ustavi krvcu,
jere mu (je) krvca dodijala.

Br. 164

Četu vodi Juriša vojvoda,
vodi četu po gori zelenoj
od Đurđeva do Dmitrova danka.
Nit' dobiše niti izginuše,
veće čistu čovu istrgaše,
čistu čovu i zelenu svilu.
Jurišina družba govorila:
»O, Juriša, da naš arambaša,
da što ćemo, kako l' ćemo sada?
Nit' dobismo niti izgubismo.
Ti nas vodiš po gori zelenoj,
i mi čovu svoju izderasmo,
čistu čovu i zelenu svilu.
Jal' nas vodi gde ćemo dobiti,
jal' dobiti jali izginuti.
Jer ako nas ti voditi nećeš,
mi ćemo te sabljom dijeliti.«
Al' se mnli Juriša vojvoda:
»O, družino, družinice moja,
čekajte me do nedilje prve.
Ako l', družbo, ništa ne dobimo,
vodiću va Senju bijelomu,
prodavaću banje i doganje,
i prodaću u Senju vojvodstvo

te ću vama dijeliti blago,
čime ćete svoje majke ranit
i pokrojit zelene dolame.«
To Jurišu družba poslušala,
čekaše ga do prve nedilje.
Brže dojde i ta nediljica.
Kad je bilo uoči nedilje,
spavala je družba Jurišina,
al' ne spava Juriša vojvoda,
već se Juro vrlo Bogu moli
da mu Bog da dobiti dobitka.
I otide na drumu junačka,
al' na drumu mlado Arnauče,
tananom se džidom zametnulo.
Stište pušku Juriša vojvoda:
»Stani, kurvo, mlado Arnauče,
od mene češ danas poginuti,
ti od mene a ja od Senjanah.«
Onda veli mlado Arnauče:
»Ne udaraj, Juriša vojvoda,
jer kod mene ne ima dobitka,
već evo ti jedna tanka džida.
Evo ide ta careva asna
i pred asnom carev dukataru,
i on nosi iz Bosne dukate,
i malo je Turak' pratilaca.
Već ti svoju družinicu redi
i meći ju često u busiju.«
To je njega Juro poslušao.
I otide družinici svojoj:
»Hajde, družbo, friško u busiju,
evo ide ta careva asna
i pred asnom carev dukataru
te on nosi iz Bosne dukate,
i malo je Turak' pratilaca.«
To je družba jedva dočekala.
I odoše na drum u busiju.
Onda Juro družbu rezredio:
sve dva i dva meće u busiju,
i sam stade Juro u busiju.
Jošte Juro družbi govorio:
»O, družino, družinice moja,
a vi svoje puške ne mećite
dok ne pukne duga puška moja.«
Istom Juro u riječi biše,
ulizoše Turci u busiju
i pred njima carev dukataru.
Stište pušku Juriša vojvoda

i udari mlada dukatara.
Pak razbiše Turke u busiju.
Mnogo pusto blago zarobiše
i odoše u goru zelenu.
Sobom vode mlado Arnauče.
Kad su pošli dijeliti blago,
ne d'jele ga brojem ni esapom
već kalpakom Juriše vojvode.
Kad su pošli dijeliti čohu,
ne d'jele je rifom ni aršinom
veće kopljem Juriše vojvode.
Kad su pošli dijeliti svilu,

ne mere je vagom i kantarom
već naramkom što je komu drago.
Arnautu ise učiniše,
kako Juro družinici svojoj.
Ondi (s') malo ponapiše vina,
ponapiše i použinaše,
pak ustade Juriša vojvoda.
Juriša (je) družbi govorio:
»O, družina, družinice moja,
Bog nam dade i sreća (junačka),
kad smo, braćo, dosta zadobili
da idemo Senju bijelomu.«

Nikšićko je izdanje, za razliku od izvornika i Gesemannova, pjesme onaslovalo, mada mi se čini da su neki naslovi preopširni i opisni i da nisu, ovako stilizirani, uobičajeni u pjesmama epske fakture. Ove je pjesme najbolje navoditi po prvome stihu ili po brojevima koji se nalaze kod zapisivača. Kako su ovdje pjesme navedene samo pod brojem, evo i naslova koje pjesme imaju u nikšićkom izdanju te, za neke pjesme, prijedloga kraćeg i preciznijeg naslova (u zagradama):

- Pjesma 64. **Pogibija arambaše Jovana Dukića i Iva Senjanina** (Smrt Jovana Dukića i Ive Senjanina),
72. **Senjani izbavljaju Juru Desančića** (Oslobodenje Jure Desančića),
74. **Brdarić Mršan, njegov pobratim i senjkinje djevojke** (otmica Senjanki),
80. **Arambaša Vuče oslobada se ropstva**,
89. **Smrt Daničića Jura**,
94. **Pogibija Đura Daničića i Šima Latinina** (Smrt Đura...)
97. **Senjski barjaktar posestrimi mladu Markovicu**,
100. **Senjski arambaša prepliva Cetinu i dobi djevojku** (Podvig senjskog arambaše),
106. **Pogibija Senjanin Ivana** (Smrt Ivana Senjanina),
113. **Ivan Senjanin ugrabi iz kola sestru dizdarevu** (Senjani u kolu pod Bunićem),
119. **Vuk Mandušić izbavlja ropstva Senjanin Ivana** (Vuk Mandušić oslobada Ivu Senjanina),
122. **Loženje crkvenih stvari da bi se četa ogrijala** (Božićni lov Senjana),
127. **Senjski kapetan oslobada Šimu Bogetića jer istuče Petra Mrkonjića** (Kako se Šime Bogetić oslobodio senjskoga ropstva),
128. **Junaštvo Murat-arambaše**,
131. **Arambaša Jelečković Mujo izdaje Vida Marinčića** (Smrt Vida Marinčića),
135. **Svada Senjanin Ivana i uskok Radojice** (Svada Ivana Senjanina i uskoka Radojice),
156. **Tri hajduka pobjediše trideset Senjana** (Tri hajduka i Senjani),
164. **Vojvoda Juriša zadobi bogat plijen** (Jurišin plijen).

(Trebalo bi navesti da se Senjani sporadično navode još u dvije pjesme Erlangenskog zbornika, i to u 76. »Ženidba Latinina ercega Stipana« i u 143. »Tucak Manojlo beži iz sužanjstva«. U prvoj su dvojica Senjana prosci lijepe sestre Nikoline, a u drugoj je Tucak Manojlo bio u senjskom sužanjstvu.)

Pjesme **Erlangenskog zbornika** o Senjanima najbliže su vremenu najintenzivnije uskočke djelatnosti, tj. osamdesetak godina od pada Klisa (1537). Dvadesetak ovih pjesama samo je mali dio senjskoga »ciklusa« jer ih u njemu ima »možda i do tisuću« (Anđelko Mijatović »Senjski uskoci u narodnoj pjesmi i povijesti« 1983). Pjesme o Senjanima nastajale su već za vrijeme njihovih uspješnih podviga i još dugo nakon svršetka slavne epopeje. Nastajale su, što je osobito važno, pretežito u krajevima gdje su Senjani vojevali. Pjesme su u sebe primile i dosta zbiljskih elemenata i dosta raznorodnih detalja fiktivne naravi. Bilo bi nedvojbeno vrijedno okupiti sve pjesme senjskoga ciklusa u jednu cjelinu i uspoređivati inačice da se vidi raskoš »narodnoga« opijevanja. Zanimljivo je da ove pjesme iz Erlangenskoga zbornika o Senjanima imaju malo inačica.

Po unutrašnjoj organizaciji književne zbilje ove pjesme mahom pripadaju epskoj fakturi. Epsko je, međutim, puno lirskih elemenata: stalno je u središtu stanje i proživljavanje likova, njihova duševna gibanja, slutnje i nemiri, nade i iščekivanja. Neke su pjesme blize romancama (br. 74, 100, 113), odnosno baladama (97, 122).

Zanimljiva obrada književnih likova tek je dijelom sukladna ostalim pjesmama **senjskoga ciklusa**. Ovdje likovi najčešće djeluju kolektivno (obično u četi »od trideset junaka«), a u pojedinačnim akcijama najistaknutiji je **Ivan Senjanin** (pod ovim imenom nastupa u šest pjesama,

Sl. 54. – Osveta senjskih uskoka nad neprijateljima, zastrašujući prikaz iz djela »Die neuörfnete ottomani-sche Pforte« Augsburg 1694.

ali i kao »od Senja Ivane«, »senjski barjaktar«, »Ivo barjaktar«, »senjski arambaša«) i **Jure Desančić** (u tri pjesme). Važnu ulogu ima i »vojvoda **Juriša**« (glavni lik u tri pjesme), »**gospođa Desanka**« te **Ivanova sestra** i **Jela Kružičeva**. Među Senjanima su još Petar Mrkonjić, Pavle Pletikosa, arambaša Vuče, Latinin Živo i Latinin Šimo, Bogetić Šimo i Vid Marinić, Jovan Sandić i Vuk Mandušić.

U ovim pjesmama, inače, nema većih okršaja i narodni stvaralac promatra likove/junake u trenucima dokolice, čekanja borbi i iščekivanja pljački, u ispijanju vina i junačkim igrama, u samohvalama, u otimanju djevojaka i prevarama. Likovi su skloni uobičajenoj epskoj patetici (br. 106), bijesu i surovosti (106, 119), krvavoj dekoraciji (poslije bitke kite »turskim glavama senjske kule«, 89, »mrtvim glavama kite jele«, 80), težnji da steknu slavu (ovozemaljsku i zagrobnu, 89, 94).

Pjesme pokazuju dosta zajedničkih oznaka u leksičkome odabiru, formulacijama i stilizacijama, u čestoj upotrebi stalnih formula i slika, u manje-više istovjetnu idejnom stavu. One posjeduju visok stupanj jedinstvenoga stvaralačkog načela. Većina pjesama govori precizno o senjskim lokalitetima (kula, bedem, ulice, izvor/bunar, skela na moru, sastajalište na moru, raskršće). Iskazan je u mnogim pjesmama isti smisao za detalj, za trenutak događanja. Mnoge se karakteristične pojedinosti više puta donose na isti način da se može pretpostaviti da pjesme pripadaju **istom kazivaču** (možda i stvaraocu!) ili najviše dvama/trima. Tko bi to mogao biti, ostat će nepoznato, kao što su inače nepoznati i mnogi drugi kazivači narodne poezije minulih vremena.

Govor ovoga kazivača (jednoga ili nekolicine) sličan je jeziku ostalih kazivača iz ovoga podneblja. On, kazivač ove poezije, **služi se svim trima refleksima glasa »jat«** u isto vrijeme, pa

Sl. 55. – Uskočki napad na mletačke brodove u Senjskom kanalu kod otoka Raba, G. Rosaccio 1598.

se izmjenice mijesaju (i)jekavski, ikavski i ekavski izričaji (prevladava jekavski i ikavski ostvaraj!), i to u velikom broju pjesama (64, 88, 94, 100, 106, 113, 117, 122, 127, 131, 135, 156, 164). Njegov je govor prožet brojnim dijalektizmima i turcizmima, infinitiv je često bez završnoga glasa »i«. Riječi u svojoj fleksiji pokazuju starije jezično stanje, kao i u upotrebi udvojenih pridjelog. Vrstan je poznavalac simbolike brojeva (najčešće brojevi tri, sedam, trideset, šezdeset) i simboličkih značenja (guja, zmaj, soko, zeleno).

Pjesme Erlangenskog zbornika zapisao je, inače, čovjek koji nije znao južnoslavenske jezike. Pisao je ono što je čuo (ili iz prijepisa). Zato su, u izvorniku, mnogi stihovi nepotpuni, hrpavi, kraći i duži od uobičajene sheme. U ovome izdanju autori su (Radoslav Medenica i Dobri- lo Aranitović) pretpostavili kako je to moglo biti i dopisali mnoge riječi i stihove koji su bili nepotpuni. Kao što je u njihovoj knjizi, i ovdje se to dopisano nalazi u zagradama. O tom bi postupku valjalo raspravljati, ali na razini cijele knjige.

Pjesme o Senjanima u Erlangenskom zborniku vrijedan su dio hrvatske usmene epike. Ovdje tiskane, bit će dostupnije svim proučavateljima tog dijela narodnoga stvaralaštva.

VOLKSLIEDER ÜBER HELDEN AUS SENJ IN ERLANGER HANDSCHRIFT Zusammenfassung

Die zahlenmässigste Sammlung aus allen südslawischen Volkspoesien im XVIII. Jahrhundert ist die Erlangener Handschrift. Die Sammlung besteht aus 217 Volkslieder und von ihnen fast zwanzig Exemplare sind über Helden, kühnsten Helden, aus Senj. Wie wird diese Sammlung um 1720 J. entstanden, beziehungsweise sie ist nächste zur Zeit wann wurden die kühnsten Helden aus Senj gelebt und gewirrt. Deshalb, in zahlreichen Liedern viele Einzelheiten aus tatsächlichen Leben haben.

Die Lieder dieser Reihe wurden von einem Gestalter gemacht, der hat ganz gut die Sitten und Gebräuche des Volkes gekannt, der hat vollständig Senj, die Lokalität aus Senj und Umgebung gekannt.

Die Lieder wurden in grösserem Mase mit der epische Charakteristik, aber sie haben in sich, in seiner innerer Struktur, viele lyrische Anteile.

Wie sind die Lieder über Helden aus Senj unter zahlreicheren Liedern in kroatischer und serbischer Volksepik (vielleicht tausend Exemplare!), dieses Druchen aller Lieder über Helden aus Senj in Erlangener Handschrift kann besere Forschung gesamten Zyklus über allen Helden aus Senj aushelfen.